

Boodschappen met minder verpakking: het is mogelijk en het is minder duur!

Brussels Observatorium voor Duurzame Consumptie, november 2008

OIVO

Onderzoeks- en Informatiecentrum
van de Verbruikers Organisaties

LEEFMILIEU BRUSSEL

- B I M -

OIVO, Stichting van openbaar nut - IBGE
en met de steun van de minister van Leefmilieu en Energie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Inleiding

In België vinden we elk jaar meer dan 430 kg verpakking per inwoner in de handel. Ondanks een constante toename van de ingezamelde en gerecyclede hoeveelheid blijft al dat verpakkingsmateriaal aan de basis liggen van verbruik van natuurlijke hulpbronnen en van energie alsook van vervuiling en van een aanzienlijke afvalberg. Bovendien kost die overdaad aan verpakkingen veel geld. Er is verschil naar gelang van de productcategorie, maar de verpakking kan een groot aandeel in de productprijs vertegenwoordigen.

De consumenten kunnen bijdragen aan het terugschroeven van de hoeveelheid huishoudafval door consumptiekeuzes te maken die het afval tot een minimum beperken. Vooral voor het afval dat niet voor hergebruik of recycling in aanmerking komt, is dat uitermate belangrijk.

Kiezen voor “minimum afval” is echter niet altijd eenvoudig, in de eerste plaats omdat de consumenten niet alle gegevens in handen hebben om die keuze te kunnen maken. Het is voor een particulier immers moeilijk om het gewicht van de verpakking van een product te schatten en dat in verhouding te plaatsen tot het gewicht van de consumptie-eenheid. Bovendien zijn verscheidene afwegingen nodig: “Kies je beter voor een zwaardere, maar recyclebare verpakking of voor een lichtere, niet recyclebare?”, “Is er een hiërarchie onder de recyclebare materialen op basis van milieucriteria?”, “Is karton afkomstig van hernieuwbare hulpbronnen beter dan PET kunststof afkomstig van niet-hernieuwbare hulpbronnen?”. U ziet het: veel complexe vragen!

Het Brusselse Observatorium voor Duurzame Consumptie, een partnerschap tussen het OIVO en het BIM, heeft een onderzoek uitgevoerd om het verpakkingsaanbod voor de courante verbruiksgoederen te evalueren.

Dat onderzoek is erop gericht een evaluatie te maken van het aanbod van verpakkingen voor 13 courante verbruiksproducten, food en non-food, en voor elke productcategorie te bepalen welke verpakking de minste afval veroorzaakt.

Er wordt een dubbel doel nagestreefd: enerzijds de consumenten bewustmaken van de rol die ze kunnen spelen op het vlak van verpakkingsafvalpreventie en ze praktische informatie daarover bezorgen, en anderzijds een indicator ontwikkelen die door herhaling in de tijd mee zal getuigen over de evoluties in het aanbod van verpakkingen.

Concreet gaat het om het volgende:

- De kenmerken evalueren van de verpakkingen die op de markt aanwezig zijn.
- Per productcategorie de soorten verpakking bepalen die “minimum afval” en “maximum afval” voortbrengen.
- De hoeveelheid afval berekenen die geproduceerd wordt voor verschillende scenario's.
- Een methodologie uitwerken die eenvoudig is en weinig kost, die elk jaar herhaald kan worden en waarmee de evoluties op het gebied van het huishoudelijke verpakkingsafval gemeten kunnen worden.
- Een “indicator” voor huishoudelijk verpakkingsafval uitwerken.

¹ Huishoudelijke en industriële verpakkingen, verloren en hergebruikbaar deel, gegevens berekend op basis van de cijfers die werden verstrekt door FOST plus en Val-Pac in hun Activiteitenrapport 2007.

Méthodologie

De weerhouden methodologie is eenvoudig en goedkoop. Ze steunt op:

- Een boodschappenlijstje dat 13 categorieën beslaat van courante verbruiksgoederen die verkocht worden in warenhuizen en die overeenstemmen met de geconsumeerde hoeveelheden van respectievelijk een gezin van 1 persoon en een gezin van 4 personen. Die hoeveelheden werden bepaald op grond van verwijzingen naar de bestaande gegevens (NIS, marktonderzoeken).
- De beschrijvende inventaris van het aanbod aan verpakkingen voor die 13 productcategorieën via bezoek aan warenhuizen (3 ketens).
- Het ophalen en uitpakken van producten. Bij dat uitpakken worden alle verschillende samenstellende delen van de verpakkingen gewogen.
- De identificatie van verpakkingsmogelijkheden met “minimum afval” en “maximum afval”.

Lijst van weerhouden boodschappen:

Food

- Drank:
 - Plat water
 - Melk
 - Koffie
- Groenten en fruit
 - Verse appels
 - Verse wortelen
- Zuivelproducten
 - Yoghurt natuur
 - Boter
- Vleesproduct
 - Gekookte ham
- Graanproducten
 - Ontbijtgranen

Non food

- Wasmiddel
- Allesreiniger
- Tandpasta

Huisdiervoeder

- Kattenvoer
 - Nat kattenvoer (paté)
 - Droog kattenvoer (kroketten)

Hoeveelheden van elk van deze producten die de korf vormen van een gezin met 1 persoon en van een gezin met 4 personen.

Product	Jaarlijkse consumptie	Consumptie per week gezin 1 pers. + 1 kat (1)	Consumptie per week gezin 4 pers. + 2 katten (1)	Referenties
Plat water (water)	136,1 liter/pers.	2,6 liter	10,5 liter	NIS, 2005
Melk	51,9 liter/pers.	1 liter	4 liter	NIS, 2005
Koffie	124,9 liter/pers. of 1041 kopjes van 120 ml	20 kopjes	80 kopjes	NIS, 2005
Boter	5 kg/pers.	96 g	385 g	OCA, 2004
Yoghurt	14 kg/pers.	270 g	1077 g	NIS, 2004
Appels (fruit)	82 kg/pers.	1,6 kg	6,3 kg	GFK, 2006
Wortelen (groenten)	63 kg/pers.	1,2 kg	4,8 kg	GFK, 2006
Ham		150 g	600 g	NIS, 2005
Ontbijtgranen		210 g	840 g	BODC, 2007
Wasmiddel	228 wasbeurten/gezin (2)	1.9 wasbeurten	7.6 wasbeurten	BODC, 2006
Allesreiniger	240 ml*52/gezin (2)	200 ml	300 ml	BODC, 2006
Tandpasta	365*2 doses/pers.	14 doses	56 doses	BODC, 2006
Kattenvoer	1 natte portie (85 – 100g)*365 1 droge portie (85g)*365	7 natte porties 595 g droog	14 natte porties 1190 g droog	OIVO, 2006

(1) Gemiddeld hebben de Belgische gezinnen 2,3 dieren; de meeste van die dieren zijn honden of katten.

(2) Gemiddelde grootte van een gezin: 2,3 personen

Het aanbod omschrijven

Voor elke productcategorie wordt het aanbod beschreven in termen van

- Subcategorieën van producten (bijv.: koffiebonen, gemalen koffie, koffiefilters, koffiepads, ...)
- Types verpakking (zak, doos, flacon...)
- Verpakkingsmaterialen (karton/papier, PET, HDPE, aluminium...)
- Gewicht of volume van de verpakking

Die beschrijving werd uitgewerkt door bezoeken in de maand oktober 2007 aan de verkooppunten van de volgende 3 ketens: Delhaize, Carrefour en Colruyt.

De producten kiezen

Op basis van die beschrijvende inventaris werden producten gekozen (gekocht) om ze “uit te pakken” en zodoende minstens één product per verpakkingaanbod (type, materialen, gewicht of volume) te kunnen evalueren. De producten werden gekocht in dezelfde ketens (Delhaize, Carrefour, Colruyt) in november en december 2007. Ze werden gefotografeerd en daarna “uitgekleed”, d.w.z. uitgepakt, gewogen en geobserveerd.

De producten uitkleden

De geobserveerde of gemeten parameters zijn:

- Totaal gewicht van de verpakking
- Aard en gewicht van de materialen van de verschillende delen van de verpakking
- Gewicht van de fractie van de verpakking die gerecycled wordt
- Gewicht van de fractie van de verpakking die niet gerecycled wordt
- Prijs van het product

Op die basis konden worden berekend:

- Aantal verbruikseenheden per verpakkingseenheid
- Gewicht verpakking per verbruikseenheid
- Gewicht verpakking die gerecycled wordt per verbruikseenheid
- Gewicht verpakking die niet gerecycled wordt per verbruikseenheid
- Prijs per verbruikseenheid

De resultaten van die uitklading zijn gebundeld in Excel-tabellen.

Criteria “verpakking” bepalen

Om het aanbod met “minimum afval” en “maximum afval” aan te duiden, werden de volgende criteria gebruikt: in volgorde van prioriteit

- (1) Afwezigheid van verpakking
- (2) Zo weinig mogelijk materialen die niet gerecycled worden
- (3) Zo weinig mogelijk verpakkingsafval

!! Voor deze studie wordt als “recyclebaar” beschouwd: elke verpakking die via een selectieve ophaling in het BHG wordt ingezameld en die in een circuit van effectieve recycling wordt verwerkt.

Op die basis werden voor elke productcategorie geïdentificeerd:

- Het aanbod met “minimum afval”
- Het aanbod met “maximum afval”
- Het aanbod verpakking van het ecologische product (onder label, onder andere)

!! In dit voorstel: een zwaardere, maar hergebruikbare en/of recyclebare verpakking wordt bestempeld als een aanbod dat meer afvalstoffen minimaliseert dan een lichtere, niet recyclebare verpakking.

Evaluatie van de afvalstoffen voor verschillende scenario's

Vertrekkend van de gegevens over het verbruik en over de verpakkingen hebben wij 4 caddies samengesteld:

- Een caddie met daarin de boodschappen van een gezin van **1 persoon** voor een week en die de **kleinste hoeveelheid verpakkingsafval** opleveren;
- Een caddie met daarin de boodschappen van een gezin van **1 persoon** voor een week en die de **grootste hoeveelheid verpakkingsafval** opleveren;
- Een caddie met daarin de boodschappen van een gezin met **4 personen** voor een week en die de **kleinste hoeveelheid verpakkingsafval** opleveren;
- Een caddie met daarin de boodschappen van een gezin met **4 personen** voor een week en die de **grootste hoeveelheid verpakkingsafval** opleveren.

Twee opties werden geanalyseerd voor elke productcategorie:

- Aanbod dat het totale gewicht verpakkingsafval minimaliseert of maximaliseert;
- Aanbod dat het gewicht van de niet recyclebare fractie van de verpakking minimaliseert of maximaliseert.

Balans afvalstoffen van de boodschappenkorven

a. Boodschappenlijst	b. Kenmerken boodschappenlijst	c. Gewicht verpakkingen Boodschappenlijst g	d. Gewicht verpakkingen Week g	e. Gewicht NRF Boodschappenlijst g	f. Gewicht NRF Week g	g. Prijzen Boodschappenlijst Euro	h. Prijzen Week Euro
A	Min 1 – Totaal gewicht (1)	259.8	133.2	92.7	46.0	33.2	17.9
B	Min 1 – NRF (2)	627.4	381.0	55.6	29.3	37.1	20.6
C	Max 1 – Totaal gewicht (3)	1305.1	1057.7	445.2	325.9	43.3	30.7
D	Max 1 – NRF (4)	1132.8	986.1	436.2	335.3	45.3	33.6
E	Min 4 – Totaal gewicht (1)	552.8	359.0	198.2	130.9	75.8	62.1
F	Min 4 – NRF (2)	988.5	617.8	118.8	68.5	88.3	59.6
G	Max 4 – Totaal gewicht (3)	4466.6	3862.7	1314.9	1029.5	124.1	107.2
H	Max4 – NRF (4)	4072.8	3635.1	1368.1	1114.8	125.9	110.7

(1) Aanbod dat kleinste totaal gewicht verpakkingen voortbrengt

(2) Aanbod dat kleinste gewicht niet recyclebare fractie verpakkingen voortbrengt

(3) Aanbod dat grootste totaal gewicht verpakkingen voortbrengt

(4) Aanbod dat grootste gewicht niet recyclebare fractie verpakkingen voortbrengt

Kolom c : totaal gewicht van de verpakkingen van de producten op de boodschappenlijst

Kolom d : totaal gewicht van de verpakkingen van de geconsumeerde hoeveelheden op een week tijd

Kolom e : gewicht van de niet recyclebare fractie van de producten op de boodschappenlijst

Kolom f : gewicht van de niet recyclebare fractie van de geconsumeerde hoeveelheden op een week tijd

Kolom g : prijzen van de producten op de boodschappenlijst

Kolom h : prijzen van de geconsumeerde hoeveelheden op een week tijd

Conclusies

Consumenten kunnen, door de keuzes die ze maken, de hoeveelheid verpakkingsafval, en dan vooral de hoeveelheid afval van de soorten verpakkingen die niet in een effectieve recyclebedrijfskolom terechtkomen, minimaliseren. Maar dat kiezen is niet eenvoudig. De richtlijnen zouden duidelijker moeten zijn: moeten we streven naar een kleiner totaal gewicht aan verpakkingsafval ofwel naar een kleiner gewicht aan niet recyclebare afvalstoffen? Die twee richtsnoeren leiden immers niet tot aanbeveling van dezelfde keuzes. Bovendien is het pertinente gegeven dat het (recyclebare of niet recyclebare) verpakkingsafval minimaliseren mogelijk maakt, de hoeveelheid geproduceerde afvalstoffen per verbruikseenheid, een gegeven dat niet altijd aan de consumenten wordt meegedeeld.

De uitgevoerde enquête toont aan dat, voor een zelfde boodschappenlijst, de keuzes zeer verschillende hoeveelheden afvalstoffen kunnen genereren. Als we de keuzes met minimum en maximum afval met elkaar vergelijken, vinden we de volgende verhoudingen:

Lijst voor 1 persoon, totaal gewicht van de afvalstoffen: $1057.7/133.2 = 7.9$

Lijst voor 1 persoon, gewicht van de niet recyclebare fractie van de afvalstoffen: $335.3/29.3 = 11.4$

Lijst voor 4 personen, totaal gewicht van de afvalstoffen: $3862.7/359 = 10.7$

Lijst voor 4 personen, gewicht van de niet recyclebare fractie: $1114.8/68.5 = 16.2$

Door weloverwogen te kiezen, kan een consument dus de hoeveelheid verpakkingsafval die zijn consumptie voortbrengt met een factor 7.9 tot 10.7 terugschroeven naargelang hij/zij boodschappen doet voor een gezin met 1 persoon of een gezin met 4 personen; hij/zij kan ook het gewicht van de niet recyclebare fractie van de geproduceerde hoeveelheid afvalstoffen met een factor 11.4 tot 16.2 verminderen naargelang hij/zij boodschappen doet voor een gezin met 1 persoon of een gezin met 4 personen.

We doen ook opmerken dat de consument een economisch belang heeft bij het minimaliseren van de hoeveelheid verpakkingsafval: de consument bespaart gemiddeld 50 à 60% door te kiezen voor de producten met het minste verpakking!

Bijlagen: Beschrijving van de boodschappenlijsten

Boodschappenlijst A : aanbod met kleinste totaal gewicht verpakkingen - gezin met 1 persoon

Plat water	2,6 l leidingwater
Melk	1 l glazen fles
Boter	125 g geplastificeerd papier
Koffie	36 pads in een zakje
Yoghurt	4x 125 g plastic, zonder oververpakking
Appels	8 appels onverpakt
Wortelen	1,2 kg onverpakt
Ontbijtgranen	375g plastic zakje
Ham	150g folie
Allesreiniger	1 l te verdunnen, in HDPE verpakking
Wasmiddel	1350 g geconcentreerd poeder in plastic zakje
Tandpasta	75 ml vloeibaar in flacon
Kattenvoer (droog)	2 kg papier
Kattenvoer (nat)	7x 100 g aluminiumblik

Boodschappenlijst B : aanbod met kleinste gewicht van de niet recyclebare fractie van de verpakkingen - gezin met 1 persoon

Plat water	2,6 l leidingwater
Melk	1 l glazen fles
Boter	125 g geplastificeerd papier
Koffie	36 pads in zakje
Yoghurt	2x 150 g in glazen pot
Appels	2x 4 appels in composteerbare verpakking
Wortelen	1,2 kg onverpakt
Ontbijtgranen	375g in kartonnen doos
Ham	150g folie
Allesreiniger	1 l te verdunnen, in HDPE verpakking
Wasmiddel	1,5 l flacon van HDPE
Tandpasta	75 ml vloeibaar in flacon
Kattenvoer (droog)	2 kg papier
Kattenvoer (nat)	7x 100 g aluminiumblik

Boodschappenlijst C : aanbod met grootste totaal gewicht verpakkingen – gezin met 1 persoon

Plat water	9x 33cl ronde PET fles
Melk	5x 0,2 l brick
Boter	6x 15 g minivlootje van plastic
Koffie	2x 12 pads in zakje
Yoghurt	2x 140 g in ceramiek
Appels	2x 4 appels op schaalte van PP + folie
Wortelen	1 kg op schaalte van PP
Ontbijtgranen	8 porties van 25g
Ham	150 g schaalte + folie
Allesreiniger	750 ml gebruiksklaar in flacon van PP, met verstuiver
Wasmiddel	2 l vloeibaar wasmiddel in zak van stevig plastic
Tandpasta	100 ml pasta in recipiënt met pomp
Kattenvoer (droog)	3x 200 g in plastic zakje
Kattenvoer (nat)	12x 100 g zakjes van plastic, oververpakking van karton

Boodschappenlijst D : aanbod met grootste gewicht niet recyclebare fractie van de verpakkingen – gezin met 1 persoon

Plat water	9x 33cl ronde PET fles
Melk	5x 0,2 l brick
Boter	6x 15 g minivlootjes van plastic
Koffie	2x 12 pads in zakje
Yoghurt	2x 140 g in ceramiek
Appels	2x 4 appels op schaal van PP + folie
Wortelen	1 kg op schaal van PP
Ontbijtgranen	8 porties van 25g
Ham	schaal + folie
Allesreiniger	750 ml gebruiksklaar in flacon van PP met verstuiver
Wasmiddel	2 l vloeibaar wasmiddel in zak van stevig plastic
Tandpasta	100 ml pasta in recipiënt met pomp
Kattenvoer (droog)	3x 200 g in plastic zakje
Kattenvoer (nat)	8x 85 g in geplastificeerde zakjes, oververpakking van plastic

Boodschappenlijst E : aanbod met kleinste totaal gewicht verpakkingen – gezin met 4 personen

Plat water	2,6 l leidingwater
Melk	4x1 l glazen fles
Boter	500 g perkamentpapier
Koffie	3x36 pads in zakje
Yoghurt	2x 500 g in PP plastic
Appels	28 appels onverpakt
Wortelen	4,8 kg onverpakt
Ontbijtgranen	2 x 375 g in plastic zakje
Ham	2 x 400 g schaal + folie
Allesreiniger	3 l te verdunnen in HDPE verpakking
Wasmiddel	1350 g geconcentreerd poeder in plastic zakje
Tandpasta	2x 75 ml vloeibaar in flacon
Kattenvoer (droog)	2 kg in papier
Kattenvoer (nat)	14x 100 g aluminiumblik

Boodschappenlijst F : aanbod met kleinste gewicht van de niet recyclebare fractie van de verpakkingen – gezin met 4 personen

Plat water	2,6 l leidingwater
Melk	4x1 l glazen fles
Boter	500 g perkamentpapier
Koffie	1x 500 g gemalen koffie vacuüm in zakje
Yoghurt	1000 g brick
Appels	7x 4 appels in composteerbare verpakking
Wortelen	4,8 kg onverpakt
Ontbijtgranen	2x 500g in kartonnen doos
Ham	2x 400 g op schaal + folie
Allesreiniger	3 l te verdunnen in HDPE verpakking
Wasmiddel	4,5 l geconcentreerd vloeibaar wasmiddel in flacon van HDPE
Tandpasta	2x 75 ml vloeibaar in flacon
Kattenvoer (droog)	2 kg in papier
Kattenvoer (nat)	14x 100 g aluminiumblik

Boodschappenlijst G : aanbod met grootste totaal gewicht verpakkingen – gezin met 4 personen

Plat water	36x 33 cl ronde PET fles
Melk	20x 0,2 l brick
Boter	32x 12,5 g miniportie in gegalvaniseerd papier
Koffie	7x 12 pads in zakje
Yoghurt	8x 140 g in ceramiek
Appels	7x 4 appels op schaalte van PP + folie
Wortelen	5x 1000g op schaalte van PP
Ontbijtgranen	32 porties van 25g
Ham	4x 150g op schaalte + folie
Allesreiniger	2x 750 ml gebruiksklaar in flacon van PP, met verstuiwer
Wasmiddel	4x 2 l vloeibaar wasmiddel in zak van stevig plastic
Tandpasta	2x 100 ml pasta in recipiënt met pomp
Kattenvoer (droog)	6x 200 g in plastic zakje
Kattenvoer (nat)	24x 100 g in zakje van plastic, oververpakking van karton

Boodschappenlijst H : aanbod met maximum gewicht van de niet recyclebare fractie van de verpakkingen – gezin met 4 personen

Plat water	36x 33 cl ronde PET flessen
Melk	5 l fontein
Boter	24x 15 g miniportie op schaalte van PP
Koffie	7x 12 pads in zakje
Yoghurt	8x 140 g in ceramiek
Appels	7x 4 appels op schaalte van PP + folie
Wortelen	5x 1000g op schaalte van PP
Ontbijtgranen	32 porties van 25g
Ham	4x 150g op schaalte + folie
Allesreiniger	2x 750 ml gebruiksklaar in flacon van PP, met verstuiwer
Wasmiddel	4x 2 l vloeibaar in plastic zak
Tandpasta	2x 100 ml pasta in recipiënt met pomp
Kattenvoer (droog)	6x 200 g in plastic zakje
Kattenvoer (nat)	16x 85 g in plastic zakjes, oververpakking van plastic

OIVO

Onderzoeks- en Informatiecentrum
van de Verbruikers Organisaties

LEEFMILIEU BRUSSEL

- BIM -

OIVO, stichting van openbaar nut - IBGE-BIM

Het wordt gesteund door de minister van Leefmilieu en Energie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Auteur: Catherine Rousseau - Verantwoordelijke uitgever: Marc Vandercammen

Editie 2009 - Réf. Catalogue: 940-09 - D 2009-2492-02